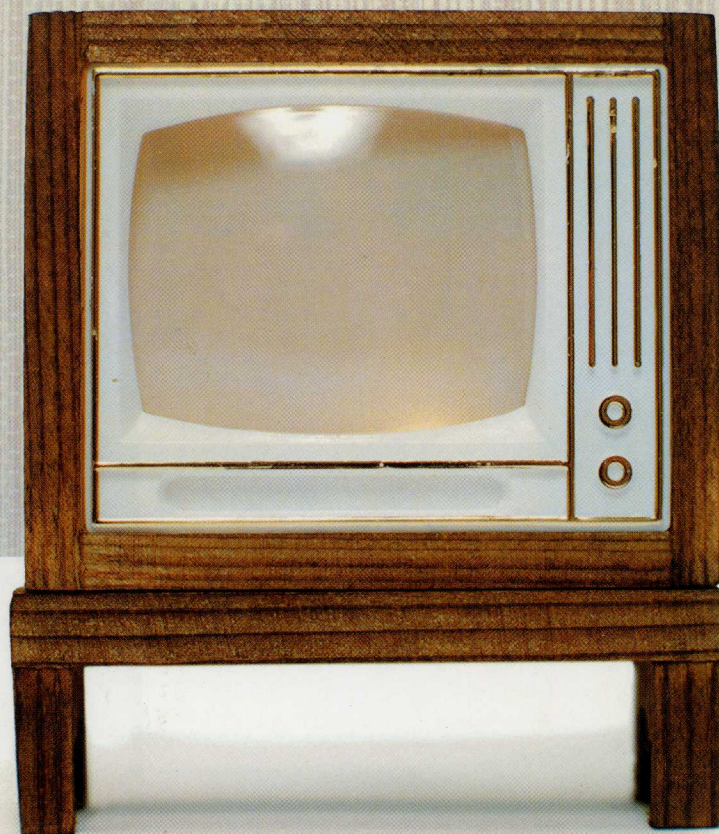

BLÅSNINGEN
HISTORIEN OM KOMMERSIELL TV
I SVERIGE
HÅKAN LAHGER
LOVE SVENSSON

BLÅSNINGEN
HISTORIEN OM KOMMERSIELL TV I SVERIGE
HÅKAN LAHGER & LOVE SVENSSON

ORDFRONT

»Det är för jävligt med monopol – om man inte äger dem«

TV3

Man minns sin barndoms jular. Det var alltid mer snö då. Ända in på 80-talet var det mer snö om jularna. Kanske hade George Bush junior och hans kompisar inte hunnit förstöra klimatet tillräckligt för att göra om Sverige till ett land som har åtta månaders slask istället för vinter.

En sak är säker. Julen 1983 var kommersiell tv något som fortfarande var en science fiction-dröm hos de flesta svenskar, något som de med skräckblandad förtjusning tog del av via *Fönster mot tv-världen*. Ett program som fungerade som en sorts medial freakshow. Åke Wahlney stod i klädsamt vitt skägg och visade snuttar ur amerikanska program om folk som försökte hoppa över tjugo bussar på motorcykel. Sådant som vi i dag ser tjugofyra timmar om dygnet på Extreme Sports Channel. Inte allt för sällan bröt våghalsen ryggen. Vi svenskar kunde mysrysa över det faktum att vi slapp vansinnet.

Julen 1983 var tanken på kommersiell tv i Sverige fortfarande så främmande att Sveriges Television gjorde barnprogram som handlade om detta märkliga. *TV-piraterna* hette jullovets morgonprogram om ett gäng udda karaktärer i samhällets utkant som sände pirat-tv från en gammal byggbarack. Tittare kunde köpa ett litet kit till programserien med så kallade 3D-glasögon i. Dessa skulle bäras för att kunna se de tredimensionella bilder som den fiktiva piratkanalen olagligt sände via det statliga tv-nätet. 3D-glasögon har en tendens att inte fungera, skalmarna var av sladdrig papp och gick ganska fort sönder. Men en signaturmelodi som många fortfarande kommer ihåg lyckades barnprogrammet i alla fall producera.

BLÅSNINGEN

En något mörkare bild av den sköna nya tv-världen förmedlades av regissören David Cronenberg i filmen *Videodrome* från samma år. Här spelar James Woods den cyniske tv-chefen Max Renn som med hjälp av piratdekodrar och olagliga paraboler tankar ner så kallade »snuff movies« till sin privata tv-kanal. I ett för Cronenberg kännetecknande mardrömsscenario begår Woods till slut självmord efter att hans hjärna förstörts av satellitsignalerna.

Någonstans i de uppräknade fantasivärldarna fanns den allmänna föreställningen om kommersiell tv under 80-talets första år i Sverige. Men det fanns de som hade råd att fantisera lite mer konkret.

TV-PIRATERNA

Jan Stenbeck, Sveriges mest nyupptäckta och busiga kapitalist, bestämde sig 1984 för att hans koncern, Kinnevik, skulle köpa elva procent av det nybildade bolaget Société Européenne des Satellites, SES. Målet för bolaget, med säte i Luxemburg, var att skicka upp satelliten Astra som kunde distribuera reklam-tv till Europas befolkning.

I journalisten Per Anderssons bok, *Stenbeck – ett reportage om det virtuella bruket*, kan man läsa om hur Stenbeck »låg i badet« och funderade på hur han skulle använda de satellitsändare han just köpt. Kanske nynnade han på ledmotivet till *tv-piraterna* (refrängen gick någonting i stil med tänkvärda »*tv-piraterna!* Oh, Oh, Oooh! *tv-piraterna!* Oh, Oh, Oooh!«), samtidigt som han försökte undvika att tänka på James Woods öde i *Videodrome*.

Till en början gick det i vilket fall dåligt att skörda frukterna av satellitköpet. Det var fortfarande några år kvar tills satelliten rent fysiskt skulle skickas upp i rymden, och Kinnevik-direktören Jan Friedman gick runt bland de skandinaviska mediaföretagen för att söka sälja in idén om en panskandinavisk tv-kanal – ett televisionens SAS – men Bonniers, Allers, Schibsted, Gutenberg och andra visade svalt intresse.

Jan Friedman var Stenbecks förste mediadirektör och hans uppgift var att sjösätta nya spännande projekt inom Kinnevik, varav en skandinavisk tv-kanal var det viktigaste. Projektet ansågs alldeles för vågat,

Jan Stenbeck, *Stim*

att ge SVT konkurrens var ingenting som gjordes utan att röra om i det politiska och kulturella etablissemanget. Dessutom var det initierat av en man som sågs som en excentrisk spelare snarare än en trygg affärspartner. Jan Stenbeck, som just manövrerat ut sina systrar ur pappa Hugo Stenbecks företagsimperium, var inte någon man ville liera sig med i ett stort och riskfyllt tv-projekt.

Pelle Törnberg hamnade i Stenbecksfären då han skulle träna Robert Aschberg till att bli Skandinaviens mest rökande och svärande programledare. Han är i dag en av dem inom »gruppen« som stod Jan Stenbeck närmast. En före detta medarbetare kallar honom elakt för Husses »drömjycke«. Törnberg menar att det knappast fanns några speciella tankar eller mål med satellitköpet till en början. Mer än att tjäna pengar förstås.

»Jag ser vår [Stenbecksfärens] verksamhet som att vi var någon sorts torpare eller gnetiga bönder. Andra kanske ser oss som storbönder, men jag skulle vilja säga torpare. Man sår på lite olika ställen och så får man se vad man kan skörda.«

Efter att »SAS-tv« fått nobben från det etablerade svenska näringslivet satt Stenbeck, Friedman samt Kinneviks vd Daniel Johannesson och rådgivaren Christer Brandberg och spånade på idéer för satelliten. Ett gick under namnet »Sallads-tv«. Man skulle hyra ut olika kvällar till kanaler med olika inriktning: sport, motor, resor etcetera. Kanske inte helt oväntat var den idén ännu mindre hållbar än »SAS-tv«. Till slut fick Jan Stenbeck inse att han behövde hjälp utifrån. Han kontaktade den multinationella sport- och tv-agenten Mark McCormack. På McCormacks kontor skulle det visa sig att det satt en gammal barndomskamrat från Humlegården.

Var Stenbecks fräckt utslängda frön de första tecknen på att det svenska tv-monopolet höll på att rämna? Den uppmärksamme kunde inom den svenska public service-televisionen under dessa år se en sorts smygande anpassning till och kanske till och med insikt om att

de glada monopolisterna

Göran Sellgren blev köpare på den röda amerikanska programområdena mätt beskedliga amerikanska serier av den sort

»Våld var ju en oönsklighet i klipprummet och köpare för marks Radio kom för bort den här pistolerna som nu. Så var det ä hatade det, men fick

Strax efter att Real före detta partisekreter 80-talistiska vindar b

Göran Sellgren blev mycken spott och spöklöv kritikerna i två gjorde femton år sen men när Ingmar Be tvärdog kritiken. Ber han följde familjen verkliga Dallas-favorit henne.

Serien var ett av mångmiljonpublik v imiterat läder och so

Det svängde om » en på Sveriges Telev te illa om. Public se Sam Nilsson blev arg anledningar till att statstelevision. Främ var starkt förknippat